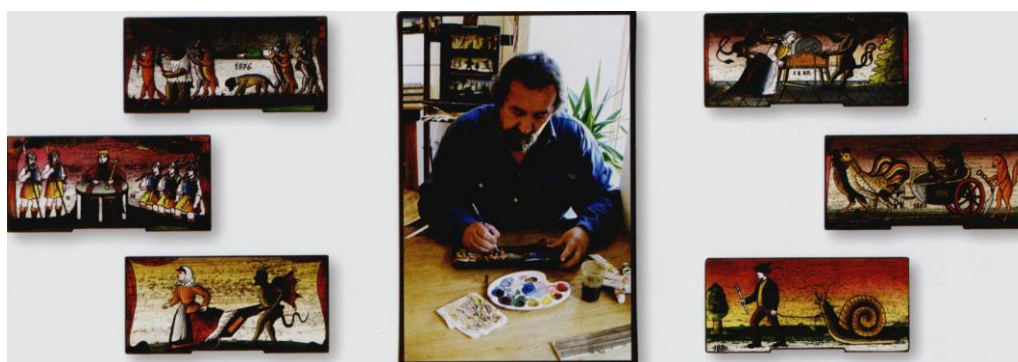

Raziskovalna naloga za 17.festival
"Turizmu pomaga lastna glava"
z naslovom
"So bili in ostajajo veliki ljudje"

Čopič in platno... Rene Čopi in panjske končnice...

Turistični podmladek
OŠ Bovec
Mentor
Nataša Bartol

Januar 2003

KAZALO

- Kazalo stran 2
- Opis šole in seznam učencev stran 3
- Uvod v nalogo stran 4
- Rene Čopi- akademski slikar in čebelar stran 5
- Rene Čopi in panjska končnica stran 7
- Rene, galerija in načrti stran 8
- Slovenska panjska končnica stran 9
- Čebelarstvo stran11
- Čebelarstvo na Bovškem stran13
- Panjske končnice po tematikah
 - Upodobitve prizorov svetopisemskih
zgodb iz Stare in Nove zaveze stran14
 - Svetniki in zavetniki stran14
 - Satirični prizori stran15
 - "Narobe svet" stran15
 - Vojaška motivika stran16
- So bili in so veliki ljudje na Bovškem stran18
- Podmladek od tu dalje stran22
- Povzetek stran23
- Viri in zahvale stran24
- PRILOGA: Koledar 2003 "So bili in so veliki ljudje na Bovškem"

Opis šole in seznam sodelujočih

Obstoječa šola je bila zgrajena kot pomoč po potresu leta 1979 in se je imenovala OŠ Vladimir Nazor. Z dnem 16.7.1997 se ustanovi osnovna šola Bovec, ki zajema učence občine Bovec ter obsega naslednje vasi oz. zaselke: Bovec, Plužna, Kal-Koritnica, Čezsoča, Soča, Trenta, Log pod Mangartom, Strmec, Predel, Log Čezsoški, Srpenica, Žaga. V sklopu šole delujeta še dve podružnici Žaga in Soča. Šola ima 17 oddelčnih skupnosti in jo obiskuje 286 otrok. Na šoli deluje več interesnih dejavnosti, ki jih vodijo učitelji, zunanji sodelavci in starši.

Turistični podmladek OŠ Bovec deluje od šolskega leta 1998/99 z enoletnim premorom v šolskem letu 2000/01. V prvih dveh letih se je Turistični podmladek OŠ Bovec udeležil festivala »Turizmu pomaga lastna glava« ter prejel bronasto in srebrno priznanje ter zlato za razstavo. V šolskem letu 2001/02 pa je bil tur.podmladek bolj dejaven v Bovcu in se festivala ni udeležil. V tem obdobju se je podmladek posvetil predvsem zbiranju sredstev za izgradnjo otroškega igrišča, ki ga v Bovcu sploh ni. S pomočjo TD Bovec je razpisal natečaj za najboljši bovški spominek in pri tem sam zasedel drugo mesto na temo »ovca iz Bovca«. Podmladek je priredil kar nekaj prireditev v poletnem času in v decembru še akcijo »Veseli december«, vse z namenom zbiranja denarja za igrišče. Poleg tega je izdal koledar 2003 na temo 17. festivala »Turizmu pomaga lastna glava« z naslovom »Koledar 2003 So bili in so veliki ljudje na Bovškem«.

SEZNAM SODELUJOČIH:

Anej Kravanja, 8.a
Anja Bozja, 4.b
Kaja Komac, 7.a
Miha Vračun, 8.a
Miro Mišljen, 8.a
Sandra Ličer, 8.b
Suzana Kavs, 5.b
Veronika Kavs, 4.b

Mentor: Nataša Bartol
Lektor: Gaberšček Marija

Uvod v nalogo

Turistični podmladek OŠ Bovec se je v letu 2002 odločil, da bo njen glavni namen truditi se za izgradnjo otroškega igrišča v Bovcu. Tako smo tudi sami zbrali nekaj sredstev za uresničitev tega projekta. Ob tem se je porodila ideja o koledarju za leto 2003. Predstavili smo manj in bolj znane Bovčane. Prebiralimo razna gradiva, spraševali smo živeče občane v Bovcu, ki so te ljudi poznali in so nam vedeli marsikaj zanimivega povedati. Tako je nastal koledar. Ko je izšel razpis festivala "Turizmu pomaga lastna glava", smo že zbrano gradivo dodelali in sestavili nalogo, kot smo jo glede na naslov "So bili in so veliki ljudje" razumeli. Žal smo tik, preden smo nalogo oddali zvedeli, da mora naloga govoriti o delu le enega človeka.

Odločili smo se, da koledar ostane priloga nalogi, zato bomo na koncu naloge na kratko predstavili ljudi, ki smo jih predstavili v koledarju. Osrednji del bomo posvetili akademskemu slikarju Reneju Čopiju, ki je del svojega življenja posvetil raziskovanju in slikanju panjskih končnic.

Renejevega imena ne najdemo v biografskih in drugih leksikonih. Želimo pa ga predstaviti predvsem zato, ker se ukvarja z umetnostjo, ki načeloma ne ustvarjanovih delovnih mest, njemu pa je uspelo zaposliti kar nekaj ljudi. Na tržišče je ponudil zelo kakovosten izdelek-panjske končnice, ki je vseslovenskega pomena. Poleg tega je z veliko poguma odprl prvo galerijo v Bovcu in še se mu porajajo ideje, ki bodo prav gotovo poživile turistično ponudbo v Bovcu in okolici. In to želimo predstaviti v tej nalogi.

Na kratko bomo opisali življenje Reneja Čopija in njegovo raziskovanje in slikanje panjskih končnic. Največ prostora v nalogi bomo namenili zgodovini in razvoju panjskih končnic ter čebelarstvu. Bovčane smo z anketo povprašali, koliko in kaj vedo o panjskih končnicah in koliko poznajo Reneja Čopi. Nekaj njegovih del bomo predstavili v sami nalogi. Zaključili bomo pa z našimi idejami.

Rene Čopi *Akademski slikar, čebelar*

Rene Čopi, pravo ime Tomislav, je bil rojen 29. novembra 1954 v Bovcu. Oče je Danilo Čopi iz Čezsoče, električar, mati Vida, rojena Kavčič iz Komna na Krasu, pa gospodinja. Rene je rad risal že kot otrok, a se ni zavedal, da bo to tudi njegov poklic. Po osnovni šoli je šel v Ljubljano na srednjo elektro šolo. Tik pred maturo leta 1974 pa ga je stric povabil s seboj k nekemu slikarju na Štajersko, kjer je stric v galeriji vgradil okna. Rene si je tu ogledal slike, ki so imele še poseben čar zaradi sončnega odseva in zaradi lepo lakiranega parketa. Nekajurno ogledovanje in pogovor s slikarjem slikarja je Reneja tako očaral, da je takoj šel v trgovino, si kupil barve in čopiče in nemuda začel risati in slikati. Slikal je na vsako podlago. Najprej na steklo, nato na les, na platno. Ker se od slikanja ni dalo živeti, se je zaposlil v Anhovem, kjer je delal 10 mesecev, nato je odšel k vojakom v Vranje (Srbija). Javil se je sam, da bi tako čimprej odslužil domovini. Že prvi dan po prihodu v vojašnico je začel slikati. Po treh tednih ga je opazil komandant ter Reneja namestil v majhno hiško, kjer je slikal in risal ves čas služenja. Brataranec iz Francije je Reneju pomagal, da je decembra 1977 imel svojo prvo razstavo v Nemčiji (Saarbrücken). Potem je razstavljal še v Franciji (Freiming, Pariz), avgusta 1978 v Madonni di Campiglio oz. na prelazu Karla Velikega (Campo Carlo Magno). Renzo Giovannini, lastnik galerije, je Renejeve slike razstavljal in tudi prodajal. Rene se je želel vpisati na akademijo v Firenzah, vendar je potreboval celi dve leti, da je uredil dokumente. V tem času je slikal za prej omenjenega galerista in si tako prislužil denar za študij. Po opravljenih sprejemnih izpitih v Beogradu iz italijanščine in italijanske kulture je bil končno leta 1980 sprejet na Accademia di belle arti v Firenzah. Študiral je pri profesorju Silviu Loffrede (učencem Kokoške). Leta 1984 je diplomiral. Kot otrok je rad spremljal očeta pri čebelarjenju. Oče je vedno imel čebele. Bil je eden prvih čebelarjev na Bovškem. Po 2. sv. vojni je doma naredil čebelnjak. Rene je rad pomagal pri ogrebanju roja, »šlajdranje« medu pa je bilo njegovo najljubše opravilo. Oče je naredil leseno pinjo. Tudi drugi so nosili k njemu »šlajdrat« med. Rad je pomagal pri pospravljanju in pripravi panja za prezimovanje čebel. Doma so imeli največ 28 panjev. Na tradicionalni bovški prireditvi Čomparska noč je Rene prikazal "šlajdranje" medu kot kmečko opravilo. Za dekoracijo je narisal nekaj panjskih končnic, ki pa so bile v hipu razprodane, čeprav niso bile namenjene prodaji. Za naslednjo tovrstno prireditev je narisal precej več končnic in tudi te so bile v hipu razprodane. Tako je Rene dobil izziv, da razišče in se posveti panjskim končnicam. Po poldrugem desetletju ima danes v centru Bovca galerijo, kjer lahko občudujemo in tudi kupimo njegove panjske končnice. Skupaj z ženo Nadjo rišeta in prodajata končnice po celi Sloveniji in tudi v tujini.

Rene in panjska končnica

Rene in žena Nadja sta začela iskati literaturo o panjskih končnicah, a je pri nas takrat v prodaji še ni bilo. Muzeji, ki so imeli panjske končnice, so le te imeli v deponijah, muzej v Radovljici pa pod steklom, tako da se končnic ni dalo fotografirati. Mohorjeva družba je imela koledarje s končnicami in nekaj literature. Rene je povsod poizvedoval, če ima kdo predloge originalnih panjskih končnic. K sreči je izšla pri Mohorjevi družbi v Celovcu knjiga »Poslikane panjske končnice« avtorja Helmuta Kropēja, v kateri so fotografije panjskih končnic. Rene je poslikal, naredil diapozitive in jih prilagodil ustreznemu formatu. Začeli so počasi.

Rene je zvedel, da imajo v slovenjgraškem muzeju zelo lepo Čarfovo zbirko. Čarf je bil gozdar in je hodil po obronkih gozdov, po kmetijah. Tako je naletel tudi na panje s poslikavami. Po drugi svetovni vojni je začel zbirati panjske končnice. Zbirko 305 panjskih končnic je ponudil v odkup in muzej se je povabilu odzval. Toda zopet se je ponovila zgodba: vse so bile spravljene v depojih. Reneju so šli toliko na roko, da so mu dali na vpogled vso Čarfovo zbirko in tako je Rene dobil kar precej predlog. Vse je preslikal na diapozitive. V tem času je izšlo tudi nekaj knjig o panjskih končnicah.

Današnje panjske končnice se od nekdanjih razlikujejo predvsem po velikosti. Sprva so risali direktno na panje. Tak kot je bil panj, tako velika je bila končnica. Kasneje so jih risali na deščice, ki so jih čebelarji pritrdili na panje. Panjske končnice danes izdelujejo tako, da zgledajo čim starejše in se čim bolj približajo originalnim, ki so jih izdelovali nekje od leta 1730 pa do prve svetovne vojne. Potem je dejavnost zamrla. Najstarejša datirana panjska končnica nosi letnico 1758. Predvidevajo, da naj bi jih izdelovali že 20 do 30 let prej. Tretjina motivov je sakralnih, dve tretjini pa posvetnih. Začelo se je z inicialkami hišnega gospodarja, Kristusa, Marije... Prve so bile dekorativne. Tematiko so jemali predvsem iz biblije. Tu so motivi, prizori iz Stare in Nove zaveze, Kristusovo življenje in življenje svetnikov. Motivi iz posvetnega življenja so pogosto: hudič brusi babi jezik, babji mlin... Nekatero poslikavo ilustrirajo dogodek, ki se je v kraju zgodil. Na drugih so lovski in vojaški motivi. Zanimivo je, da je malo panjskih končnic poslikanih z motivi čebelnjakov. Cele družine so risale panjske končnice na deščice in jih potem prodajale na sejmi, saj se je z njimi dalo kar dobro zaslužiti. Tako so se motivi razširjali po Sloveniji.

Panjska končnica se na Bovškem ni razvila. Poslikave so segale le nekje do Tolmina. Razširjene so bile na Goriškem, malo na Dolenjskem; vzhodno od Maribora, kjer so namesto lesenih panjev uporabljali pletene košare, pa jih ni bilo. Najbolj so se razvile okoli Kranja in Ljubljane ter na Koroškem, ki danes spada pod Avstrijo. Avstrijska država podpira izdelovalce in panjske končnice ima za avstrijsko narodno blago. To pa ni prav in ni pošteno. Morali bi priznati, da so slovenske, saj jih je takrat na Koroškem ustvarjal reven kmečki človek slovenske narodnosti. Mi se tega premalo zavedamo. Naše panjske končnice visijo v Muzeju človeka v Parizu kot dokaz, kaj je naš mali narod dal človeški kulturi. Tega naša literatura skoraj ne omenja.

Julija 2002 je Rene z ženo Nadjo sredi Bovca odprl galerijo Čopi, kjer so na ogled in naprodaj panjske končnice, stare ure s tematiko pansjkih končnic in male panjske končnice. Rene velikega finančnega izkupička od galerije ne pričakuje, saj so močno odvisni od turizma. Odziv je zelo pozitiven. Galerija je povečala je turistično ponudbo in malo poživila bovški trg. Nadja bo v galeriji tudi risala in tako še popestrila ponudbo. Povezali se bodo s šolami in vrtci ter organizirali ekskurzije za otroke, ki si bodo hodili ogledovat razstavo in tako širili svoje znanje o pansjkih končnicah. Treba je namreč nekako zapolniti mrtvo sezono v oktobru in novembru.

Rene Čopi v galeriji

Nadja Čopi riše panjske končnice

Rene, galerija in načrti

Rene slika le po naročilu. Ko se bo izvlekel iz finančnih težav, ki jih ima zaradi vlaganj v galerijo in atelje oz. delavnico, se bo posvetil izključno slikanju.

Malo pred potresom se je Rene z družino vselil v novo hišo, ki so jo želeli urediti v atelje in galerijo. Potres jim je vse uničil in treba je bilo začeti znova. Z Občino Bovec se je dogovarjal za nadomestno lokacijo bližje centru, kjer bi naredili stanovanjsko-poslovni prostor. Tu bi organiziral razne delavnice, imeli bi delavnico umetnostne obrti, galerijo in atelje. Posluh s strani države je bil, zataknilo pa se je na občini, ki je imela druge načrte za to lokacijo.

Delavnice, kakršne si je Rene zamislil, naj bi bile namenjene turistom, pa tudi domačinom in te naj bi se zato izvajale v centru Bovca. To bi popestrilo turistično ponudbo, saj turisti, siti betona in vsakdanjega hitenja, vse bolj težijo nazaj k naravi, k domačnosti. Rene bi imel v ateljeju tečaj risanja, Nadja pa bi imela likovne delavnice v galeriji, kjer bi se izdelki tudi razstavljali. Pozimi pa bi organizirali razstave raznih umetnikov.

Trenutno pripravljajo potujočo zbirko panjskih končnic, ki bo potovala po Sloveniji. Taka organizacija pa zahteva čas in denar. Naredili bodo še drugo pobarvanko na temo panjskih končnic. Taki so projekti za naprej. Želijo prodreti v tujino. Sedaj že imajo nekaj trgovin v Avstriji.

Povezali se bodo s šolami in vrtci ter organizirali ekskurzije za otroke, ki si bodo hodili ogledovat razstavo o panjskih končnicah.

V letu 2003 namerava Rene izdelati majhno leseno "buško" hiško, ki bo stala v samem središču Bovca. Tu bo možno kupiti spominke. Udeležil se bo svetovnega kongresa Apimondia v Ljubljani ter sejmov v Milanu, Hamburgu, Londonu, Celovcu, na Celjskem sejmu ter na čebelarskih prireditvah po Sloveniji.

Slovenska panjska končnica

Poslikane panjske končnice so nepogrešljiva sestavina slovenske ljudske duhovne kulture. Porodile so se same od sebe iz ljudske zavesti in domišljije in se prav hitro razširile skoraj po vsem takratnem slovenskem ozemlju, kjer so uporabljali slovenski leseni panj- imenovan kranjič.

Krasile so sprednjo deščico nad žrelom- vhodom v panj z različnimi sličicami, ki so prikazovale svetnike, ljudi in živali, predvsem pa prizore iz vsakdanjega kmečkega življenja. Vsebina upodobitev na panjskih končnicah je včasih nabožna, približno 1/3 vseh poslikanih knočnic, včasih poučna, pogosto pa tudi humoristična in satirična.

Danes ne bi mogli točno določiti, kdaj so nastale prve poslikane panjske končnice in lahko tudi samo ugibamo o vzroku za začetke takšnih poslikav. Zmotna pa je namreč miselnost, da so začeli poslikavati končnice zato, da bi čebele prepoznale svoj panj ali celo, da bi čebelar lažje razločeval med posamičnimi panji v čebelnjaku. Prve poslikave končnic segajo v začetek prve polovice 18.stoletja. Vemo pa, da najstarejša datirana panjska končnica nosi zavidljivo letnico 1758, predstavlja pa podobo Marije z detetom. Klasično obdobje in zlata doba poslikave panjskih končnic so bile prve tri četrtine 19.stoletja, zlasti pa čas med leti 1820-1880. Zaton poslikave pa sovpada s koncem stoletja oz. s pričetkom prve svetovne vojne.

Stari originalni postopek slikanja je bil vedno zelo preprost:

Les, ki so ga uporabljali, je bil največkrat smrekov, najbolje jelov, redkeje lipov, borov in macesnov. Trdi lesovi kot npr. bukov, pa niso bili posebej priljubljeni, ker se na njih tudi najboljše barve niso obdržale.

Ponavadi so bile deščice debeline okoli 14 mm, največkrat pa visoke 12-15 cm, vendar različno dolge. Razmerja med višino in dolžino so ponavadi v razponu med 1:1,8 do razpona 1:3,5. Najpogostejše razmerje pa je bilo 1:2,3; tako, da ne moremo govoriti o nekem klasičnem formatu končnic, ampak so se le-te prilagajle velikosti panjev.

Dobro pooblano in zglajeno ter suho deščico iz smrekovega ali jelovega lesa so prebarvali z oljno barvo, ki je bila po končanem slikanju tudi barvno ozadje slike oz. pobarvane panjske končnice. Ko se je ta plast dobro posušila, so nanjo pričeli slikati. Uporabljali so vedno oljne barve, ki so jih izurjeni slikarji pripravljali kar sami. Drobno, v prah zdrobljene temeljne barve so zmešali z lanenim oljem ali firnežem, nato pa to s čopičem nanašali na deščico. Takšen postopek je bil tehnološko zelo soliden. Kljub zelo neugodnim vremenskim razmeram, soncu in dežju, ki so jim bile izpostavljene te slikarije, so se nenavdno dobro ohranile. V precejšnji meri moramo to pripisati obstojnim zemeljskim barvnim pigmentom in kvalitetnemu domačemu lanenemu olju, kar pa ne bi mogli reči za tovarniško izdelane barve, ki so se uporabljale v zadnjem obdobju poslikave končnic. Tehnika je bila tako zelo trpežna, da so sličice zlahka kljubovale soncu in dežju, zlasti obrisi pri katerih je bila barva najgostejša so se lepo ohranili kljub temu, da je vreme izlužilo oz. izjedlo vso umesno plast

barve. Velikokrat se risba kakor relief dviga nad izjedeno ploskvijo lesa in izjedenimi letnicami.

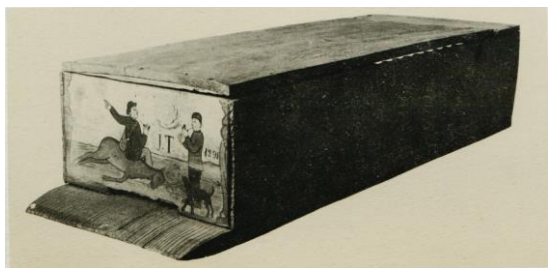
Podobarji in slikarji so največkrat slikali prostoročno, dostikrat pa so uporabljali tudi šablone. To so bile risbe na papirju ali kartonu, ki so bile po črtah preluknjane z iglo. Takšen papir ali karton so položili na neposlikano deščico oz. končnico, ga potresli z zdrobljenim ogljem ali barvnim prahom in z blazinico utirali prah skozi luknjice. Nato so odstranili karton. Prah je prodril skozi luknjice in na končnici je ostala pikčasta risba, po kateri so s čopičem pobarvali sliko. Tako so lahko hitro naslikali mnogo končnic.

Žal, se jih je mnogo v teku let porazgubilo deloma zato, ker ljudje niso znali ceniti njihove zgodovinske, dokumentarne in kulturne vrednosti, deloma pa so tudi prešle v last tujih zbirateljev narodnega blaga in za temi se je sled zbrisala.

In vendar so te poslikane panjske končnice nesporna slovenska posebnost, na katero moramo biti ponosni, saj je del zgodovine in kulture slovenskega naroda. Izmed vseh panjskih končnic, ki se nahajajo po različnih muzejih širom po domovini in drugod po svetu, smo lahko še posebej ponosni na tiste, ki predstavljajo slovensko kulturo v muzeju Človeka v Parizu.

Danes je težko dobiti izvirno panjsko končnico, mogoče pa je kupiti replike končnic, ki so prav tako lepe in z njimi lahko prijetno okrasimo naš dom in vanj vnesemo domačnost in toplino.

Slovenski ljudski panj, zbit iz desk, je dobil v začetku druge polovice 19.stol. ime **kranjič**

Tipičen čebelnjak s Sorškega polja, akad.slikar Jaka Torkar

Čebelarstvo

Med je nemara eno najstarejših živil človeštva. Sveto pismo ga pohvalno omenja. Homer, Evripid, Ovid in Vergil ga opevajo. Pri žrtvovanjih in balzamiranju je bil bistveni sestavni del. Do 17. stoletja je med v Evropi pretežno nadomeščal sladkor. Poleg tega pa je bil tudi drugi pridelek čebel, namreč vosek, nepogrešljiv za obredne običaje in na cerkvenem področju. Popraševanje po medu in vosku je sčasoma tako naraslo, da se je začelo čebelarjenje močno širiti. Na alpskem območju, posebno v vojvodinah Kranjski in Koroški, ga je poleg tega še cesar Karel V. podpiral, ki je leta 1519 odredil, da mora vsaka pristava imeti čebelnjak. Med vladanjem cesarice Marije Terezije se je to področje, pokrajina, ki je tedaj končno bila obvarovana pred sovražnimi vdori, lahko čedalje bolj razvijala v kmetijstvu in v njegovih stranskih panogah. Posajenih je bilo mnogo sadovnjakov in čebelarjenju je bila posvečena precejšnja pozornost.

Iz tega razloga je lahko razumljivo, da je postajalo tudi domovanje čebel vedno udobnejše. Medtem ko so bila najprej njihova domovanja izvotljena, po dolgem razpolovljena drevesna debla z odprtino na vrhu (tako imenovane "klade"), slamnati koši ali z ilovico obloženi koši, spleteni iz šibja, sta racionalizacija in obnova čebelarjenja privedli do čebeljih domovanj, do izdesak zbitih panjev. Severno od Alp, predvsem severno od Tur, so bili razširjeni stoječi, na južni strani pa položni panji. Z novo obliko čebeljih panjev se je obenem razvil tudi čebelnjak: več ležečih čebeljih panjev so položili enega vrh drugega ali pa enega poleg drugega in jih pokrili s streho, ki je panje varovala pred vremenskimi neprijetnostmi.

Posebnost v slovenskih alpskih predelih, ki zajemajo večji del Slovenije, je umetniška poslikava čelnic; ta navada se je iz Slovenije razširila na jugozahodno Štajersko in južno Koroško pa tja do Vzhodne Tirolske.

Čebelnjak je tedaj veljal slovenskim kmetom za znamenje premožnosti. Zaradi lastniškega ponosa, zaradi veselja do krašenja, zaradi odvrčanja nesreč- nebeščani naj bi čebele obvarovali pred uroki in boleznimi-, morda pa tudi samo zato, da bi posamezne panje označili, so začeli kmetje čelne strani svojih ležečih panjev dajati poslikavati ali pa so jih poslikali sami. Če primerjamo večje število končnic, je možno ugotoviti, da so se z njimi ukvarjale tri skupine umetnikov.

- Izšolani slikarji, ki so poznali baročno in pobaročno izročilo in so morda v času materialne stiske poslikali končnice.
- Mizarji in slikarji pohištva, ki jim je bilo poslikavanje drugotnega pomena, bili so torej mizarji, ki so svoje izdelke poslikavali v skladu z ljudskim okusom. V to skupino spadajo tudi umetnostni obrtniki v vaškem okolju in potujoči slikarji.
- Ljubiteljski slikarji, torej neizkušeni slikarji, med katerimi so se našli vedno spet dobri, manj dobri, včasih tudi naravnost nesposobni »umetniki«.

V svet je sloves naših čebelarjev ponesel Anton Janša, ki se je uveljavil s svojim znanstvenim pristopom in bil prvi predavatelj čebelarstva v Habsburški monarhiji. Čebelarstvo zahteva veliko truda, časa in predanosti. Čebelnjaki so bili vedno lični, vzorno

urejeni, poslikane panjske končnice, pa so najbolj značilna slovenska ljudska umetnost 18. in 19. stoletja in povsod vzbujajo nesporno občudovanje.

Glavni proizvod je med in pregovorno marljive čebele morajo obletati 10 milijonov cvetov za 1kg medu. Pri nas uporabljajo čebelarji pretežno Žnidaršičev panj, v katerem je 2x9 okvirjev. Poln okvir ali po domače »rom« vsebuje 3 kg medu. Ko med odzori, čebele zadelajo satnico z voskom in takrat med lahko točimo ali »šlajdramo«. S posebno pripravo »glavnikom«, odstranimo vosek in okvir položimo v »šlajdr mašino«, v kateri je prostor za 4 okvirje. Priprava deluje na principu centrifuge in tako se v posodo stoči med. Med naših krajev je zelo cenjen, zlasti akacijev, smrekov in cvetlični. Poleg tega naši čebelarji pripravljajo po starih receptih, ki se prenašajo iz roda v rod, medeno žganje, ki je učinkovito sredstvo proti prehladu in je izboren aperitiv.

Poleg medu se zelo pomembni tudi ostali čebelji produkti: matični mleče, propolis ali čebelji klej, čebelji strup, cvetni prah, vosek. Vse to se uporablja v medicini.

Velika je tudi korist, ki jo ima od čebel kmetijstvo, vendar uporaba različnih pesticidov, insekticidov in ostalih škropiv zelo neugodno vpliva na čebelarstvo in mu povzroča velike težave.

Tako so pobirali med gozdni čebelarji in varovali čebele pred sovražniki.

Čebelarstvo na Bovškem

O čebelarstvu na Bovškem ni moč dobiti gradiva. Razen, če se opremo na zapiske Helmuta Kroepeja v knjigi "Poslikane panjske končnice", kjer preberemo, da je cesar Karel V. leta 1519 odredil, da mora vsaka pristava imeti čebelnjak. Med vladanjem cesarice Marije Terezije se je to področje, pokrajina lahko čedalje bolj razvijala v kmetijstvu in v njegovih stranskih panogah.

Govorili smo s čebelarjem Brankom Komacem, ki meni, da čebelarstvo na Bovškem živi že najmanj 150 let. Branko Komac je edini nagrajen čebelar na Bovškem. Če naštejemo nekaj nagrad: bronasto priznanje za cvetlični in akacijev med v letu 2000, srebrno priznanje za lipov med v letu 2001, bronasto priznanje za lipov in cvetlični med v letu 2001; leta 2001 je prejel odlikovanje z redom Antona Janše VI. stopnje.

Na Bovškem je približno 15 čebelarjev, ki so člani Čebelarske zveze Slovenije. Sicer so bovški čebelarji člani Čebelarskega društva Tolmin. Pridelujejo predvsem med, nekaj medice in voska. Le redki še propolis in cvetni prah.

Čebelarji na Bovškem svoje čebele gojijo v tako imenovanih AŽ panjih, ki veljajo za slovenski panj, nekateri, kot tudi Branko, pa v ameriških panjih oz. tako imenovani LR panjih. Obstaja tudi bovški panj, ki je neka mešanica med prej omenjenima panjema.

Tudi čebelarji na Bovškem se morajo ukvarjati z boleznimi čebel. Na Bovškem dela čebelarjem preglavice zlasti čebelja kuga, ki pomori vse čebele in čebelar mora unčiti čebele, panj in satovje. Druga nadloga so zajedavci, imenovani varoza, ki jo lahko zdravimo, a je zato potrebno veliko potrpežljivosti in pozornosti.

Zanimiva je zgodba, doma iz Čezsoče. Družina v Čezsoči je imela lep čebelnjak z nekaj panji, a zaradi izgnanstva v tujino v času 1. svetovne vojne so čebelnjak opustili. V času njihove odsotnosti so panje uničili, a en roj se je skrnil v dimnik. Po vrnitvi družine v Čezsočo je gospodar roj ujel in dalje gojil čebele.

Panjske končnice po tematikah

Upodobitve prizorov svetopisemskih zgodb iz Stare in Nove zaveze

Slikovne ponazoritve svetopisemskih zgodb so v klasični visoki umetnosti zelo pogoste, če ne naravnost prevladujoče. V delih, ki jih pripisujemo ljudski umetnosti, pa take upodobitve niso prav pogoste in se omejujejo na nekaj maloštevilnih tem. Nasprotno pa nepričakovana mnogovrstnost upodobitvenih motivov iz Stare in Nove zaveze na panskih končnicah zares preseneča. Sklepati bi se dalo, da se je poslikovanje panskih končnic začelo pri samostanih in župniščih in da so ga šele kasneje prevzeli kmetje in čebelarji, to pa prav radi, saj je bila v kmečkem človeku zakoreninjena globoka pobožnost. Pri izbiri teh tem in pri načinu upodobitve je imela nedvomno duhovščina svoj vpliv, saj so te slikarije niso služile le cerkvenemu okrasu, temveč naj bi ljudem pomagale razumeti pridige duhovnikov. Po reformaciji, ki je privedla do močnega odpora proti češčenju podob, se je med protireformacijo slikanje razmahnilo z novo silo. V baročni dobi se je začelo tudi poslikavanje panskih končnic, tako da je mogoče govoriti o neposredni časovni zvezi.

Renejeva replika panjske končnice "Noetova daritev"

Original iz leta 1886

Svetniki in zavetniki

Vsi svetniki so bili ljudje, kakor smo mi vsi, le da so kot kristjani sprejeli nase mučeništvo zaradi vere. Bili so zgled pogumnosti in vere in nihče ni dvomil v legendarna izročila o njihovem življenju, polnem čudežev. In vladala je pripravljenost verovati v čudeže. Svetnikom je bila dana milost, da so ob posebnih priložnostih posredniki med Bogom in ljudmi, kot priprošnjiki tistih, ki so se zatekali po božjo pomoč.

Sprva so bili le mučenci proglašeni za svetnike, kasneje pa so za svetniško razglasitev pogosto zadostovale že velike zasluge za vero ali izredno, Bogu dopadljivo, krepostno življenje.

Izmed nešteti svetnikov, ki so z razvojem patronata prevzeli osebno zavetniško vlogo (svetniki-zavetniki), si je podeželski človek izbral nekatere, ki so po legendi in svojih oznakah ustrezali njegovemu življenjskemu okolju.

Renejeva replika panjske končnice »sv. Florijana »

Original

Satirični prizori

Končnice s satiričnimi prizori jemljejo na piko predvsem človeške slabosti in želje. To velja za moške in ženske. Kreposti in pregrehe so bile že od srednjega veka pogosti motivi, ki so vsebovali vedno naravno poučno vsebino, a so sčasoma izgubili versko ozadje. V boju proti pijančevanju je dobila slika v 19. stoletju novo pomembnost in opozarjanje k zmernosti je dobilo novo vsebino. Poleg pijančevanja stopajo v ospredje tudi pregrehe, ki so bile povezane s posameznimi poklici. Tudi te so bičali s karikaturami. Že v 15. stoletju upodobljeni krojač na kozlu cika na krojača kot "kozjega ljubimca". V 16. stoletju je bil "krojaški kozel" običajni vzdevek za krojača, njegova ježa na kozlu pa je bila opisana v besedi in sliki. Seveda so zasmehovali tudi nerodnosti marsikaterih lovcev, pri čemer so krajevni dogoki igrali prevladujočo vlogo.

Med številnimi motivi tega tematskega kroga, ki so le deloma navedeni, je "babji mlin" razmeroma pogosto zastopan. Motiv pomlajevanja je sam po sebi prastar in izvira iz češčjenja pomladi in čaranja rodovitnosti. Pomlajevalne studence pozna tako antična kakor nordijska mitologija. Medtem ko je imelo v srednjeveškem slikarstvu spremenjenje kulturni značaj- Kristusova kri očisti vseh grehov- in je bilo sprejeto v krščansko ikonografijo, je renesansa sekularizirala to temo in jo spremenila v fizično čudo: stari ljudje se pomladijo. Ko pa je mit izgubil svojo versko vrednost, se je toliko bolj razbohotil v pripovedkah, pravljicah, zgodbah in v pustnih in ljudskih igratih. Sledile so tudi smešne upodobitve, na katerih vidimo med drugim mlin kot orodje za pomladitev. Najstarejša znana upodobitev "babjega mlina" je neki nizozemski lesorez okoli leta 1600.

Renejeva replika panjske končnice "Juha iz hlač"

Original

Narobe svet

Tematski krog, ki opisuje motiv "Narobe svet", ima veliko različic: lisica strelja lovca, lisica in zajec brijeta lovca ali plešeta z njim, medved pa igra zraven na bas; ali gozdne živali nesejo lovca k pogrebu.

Predstava o "narobe svetu", v katerem ljudje in živali zamenjajo svoja opravila in medsebojna razmerja, je zrasla v 13. stoletju, če ne upoštevamo antičnih paralel. V lažnivem pesništvu, v burkah in basnih, v pregovorih in rekih, pa tudi v delih upodablajoče umetnosti skozi stoletja vedno znova srečavamo prizor in slike, ko zajec preganja pse ali lovca, ko ovca raztrga volka, ko gosi pečejo kuharja ali obešajo lisico. Za literarno izročilo naj služi opozorilo na leta 1550 nastalo burko Hansa Sachsa "die Hasen fangen und praten den Jeger" (zajci ujamejo in pečejo lovca). V sliki je bila ta tematika tudi v visoki umetnosti večkrat upodobljena. Pieter Bruegel uporablja izraz "verkeerde wereld"(Narobe svet) na napisu norčave gostilne na svoji sliki o rečenicah leta 1559 in s tem nakazuje, da je "narobe svet" prisposoda za norčavosti in neumnosti ljudi. V sliki so bile predvsem v poljudni tiskani grafiki in v svetu letakov. Od tu bi bila lahko prevzeta tematika panjskih končnic. Za vse te prizore, ki predstavljajo dve strani, gospodujočo in podložno- torej hierarhično razmerje, ki pa je v nasprotju z resničnostjo- veljata dva vzorca: zamenjava vlog med ljudmi in živalmi in preokret oblastnih razmerij v družbi. Oba sta sliki v ogledalu sveta, ki je poln norčije in nesmilca, kar je treba pomakniti na pravo mesto. "Narobe svet", ki živi iz situacijske komike, naravno poučuje in je dobil svoj pomen v času, ko socialne kritike ni bilo mogoče izraziti drugače. Čeprav nastopajo le živali, simbolizirajo slike razmerja med ljudmi, v tem primeru morda razmerje med fevdnim gospodom in njegovimi podložniki.

Renejvi različici "Hudič brusi babji jezik"

Original

Vojaška motivika

Različne bitke, v katerih nastopajo predvsem turška, avstrijska in francoska vojska, so povezane z nami bodisi zaradi udeležbe slovenskih vojakov v njih bodisi zaradi pohoda vojsk preko našega ozemlja. Francosko vojsko smo spoznali npr. ob Napoleonovem pohodu na Dunaj l.1797 in v času Ilirskih provinc na začetku 19.stoletja.

Motiv dveh vojakov, ki vodita ujetnika, je odsev na nasilno novačenje v tujo vojsko po uvedbi splošne vojaške obveznosti v zadnji četrtini 18.stoletja. V motivu, ki kaže vojaško godbo, morda lahko iščemo spomin na novačenje fantov v vojsko, ki so ga razglašali z bobnanjem.

Prizori s kmečkimi in čebelarskimi opravili so glede na skromno zastopanost v nasprotju z ljubeznijo, ki so jo izkazovali koristnim žuželkam.

Panjske končnice torej kažejo razmišljanje in čustvovanje alpskega človeka. Njihova vsebina, prepletena z zgodovino in z legendami, z ljudskim izročilom in z domišljijo ter s človekovim vsakdanom, je izziv sociologom, psihologom, zgodvinarjem in še komu, ki bi preko končnic lahko na poseben način izluščil podobo časa, v katerem so nastajale.

Renejeva replika panjske končnice "Vojaška godba" in

"Dva vojaka peljeta ujetnika"

Original

Rene izdeluje panjske končnice takole...

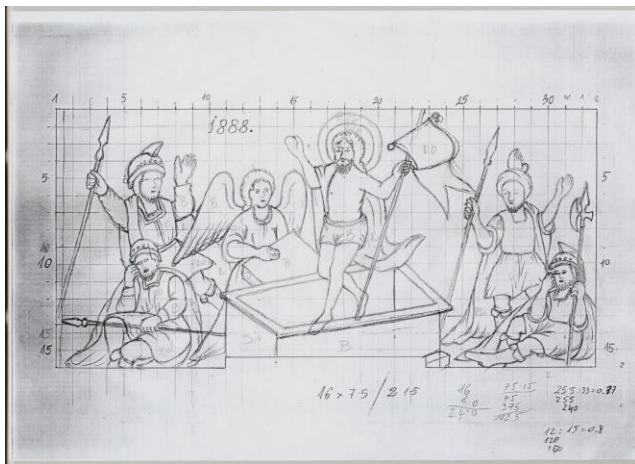
Rene uporablja les, ki ga poseka v svojem smrekovem gozdu. Nekaj pa ga tudi kupi. Les razrežejo na žagi.. Najboljši les je jelka, ker nima smole. Dober je tudi les z zdravo vejo. V kolikor veja ni zdrava oz. je odmrta, je potrebno narezano deščico popraviti. Če je bila smreka velika, se deščica rada krivi, zato taka deščica ni primerna za panjsko končnico. Za panjsko končnico uporablja čisto deščico. Poobla jo na 13,5 mm debelo in 12 cm široko deščico. Tako deščico nato razreže, da dobi 25,5 dolgo panjsko končnico, kar nekako ustreza normativu razmerja 1:2,3, ki je najpogostejši format. Nato zbrusi robove in taka deščica je že pripravljena za slikanje. Podlago pobarva z akrilno barvo z olivno zeleno ali rjavo linijo v višini 2-2,5cm, kar predstavlja osnovo oz. zemljo (tla). Ostali del poslika z akrilnimi barvami svetljših barv. Tako je podlaga pripravljena za slikanje motiva panjske končnice. Z indigo papirjem na to podlago preriše skico izbranega motiva panjske končnice. To skico nato pobarva s tempera barvicami. Ponavadi slika ploskovno in uporablja čiste barve, kar je poslikava večine originalnih panjskih končnic. V zadnjem času uporablja senčenje tako dobi panjska končnica tretjo dimenzijo, to je globino. Ko je risba pobarvana v starinskih tonih, s tankim čopičem obkroži vse like s temno rjavo barvo, kar pričara starinskost. Ker se tempera barva topi v vodi, jo zaščiti z oljnimi premazi, ki vsebujejo rjave pigmente ti dajo panjski končnici čar starosti. Rob panjske končnice pobarva s temno rjavo barvo in končnico dvakrat polakira. Zadaj zvrta luknjo, da lahko obesimo panjsko končnico. Nakar zalepi še etiketo z naslovom panjske končnice v štirih jezikih in nalepko izdelka domače obrti. Panjsko končnico da v škatlico z okencem, na kateri je kratka zgodovina panjskih končnic v štirih jezikih. Renejeva panjska končnica je lahko lepo darilo. Rene riše na panjske končnice 60 najbolj znanih motivov. Obvlada jih pa 360, ki jih poslikava za zbiratelje ali posebnim naročnikom. Njegov najljubši motiv so čebelnjaki. Letno izdela približno 4000 do 5000 panjskih končnic. Iz sveta panjskih končnic je razvil tudi druge uporabne predmete, npr. starinske stenske ure, pobarvanke, več je in manjše končnice... Drži se starinskega stila, zato so okvirji ur in slik končnic starinski.

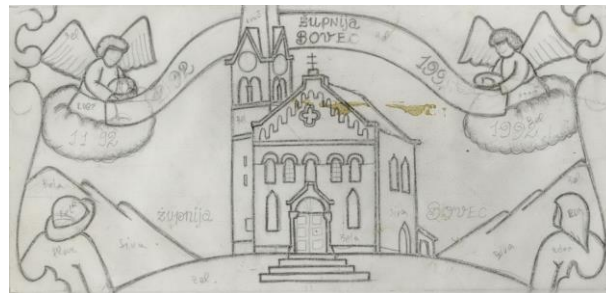
»Polž preganja krojače« na paus papirju z neznanu letnico. Ko Rene fotografira original panjske končnice, sliko prenese na diaprojektor, preriše na bel papir, od tu s tankim čopičem in črno tempera barvo preriše na paus papir.

»Delo na polju« iz leta 1897 je eno prvih panjskih končnic, ki jih je Rene prostoročno prerisal s svinčnikom na bel papir. Med tako skico in deščico da indigo papir, prevleče črte na skici s svinčnikom in tako jo preriše na deščico.

Skica panjske končnice »Vstajenje« iz leta 1888, kjer je Originalni format proporcionalno zmanjšan na format, ki ga Uporablja Rene.

Renejev original cerkve sv. Urha v Bovcu izdelan za 800 letnico župnije.

Razpisali bomo natečaj Bovške legende na panjskih končnicah

Renejevo delo s panjskimi končnicami nas je tako navdušilo, da smo prišli do zanimive ideje. Na panjskih končnicah bi prikazali še bovško etnologijo. Pomislili smo da bi združili delo Reneja in Vlaste Komac - zbirateljice bovške etnologije ter da bi sicer široko paleto motivov razširili še na motiv. Bovške legende na panjskih končnicah, ki bi bil dopolnilo natečaju za najboljši bovški spominek. Nekaj idej bi lahko Rene povzel in prodajal kot zelo zanimiv in lep spominek z Bovške. Najbolj uspele upodobitve bi natisnili in jih opremljene z legendami izdali kot slikanico za otroke. Lahko pa bi tudi izdelali razglenice, koledarje, sestavljanke in manjše spominke.

Razmišljamo tudi o ideji, da bi šolam predlagali, naj obiščejo Renejeve delavnice, kjer se bodo učenci podrobneje seznanili s to staro, a zanimivo obrtjo.

Rene ima kar nekaj zares zanimivih osnutkov motivov o življenju na Bovškem. Nagovarjamo ga, da se temu v bodoče zares posveti in ponudi nam in turistom nekaj zares izvirnega.

So bili in so veliki ljudje

SEBASTJAN DOMENIH- alpinist

Sebastjan Domenih, rojen 19.oktobra 1976 v Šempetru pri Gorici. Pleza od svojega sedemnajstega leta starosti in je v tem obdobju preplezal kar nekaj dobrih smeri in pridobil nekaj laskavih nazivov (alpinistični inštruktor). Je tudi kategoriziran športnik državnega B razreda v alpinistiki. Pleza v glavnem v domačih gorah, a tudi v tujini se je preizkusil že nekajkrat (Dolomiti, Meteora, Korzika,...). Lani je bil član alpinistične odprave v Tien-shan, kjer je dosegel vrh, visok 7010 metrov. Vse to so izkušnje, ki so zadostovale, da je letos v septembru odpotoval v Himalajo kot član odprave Janak himal 2002.

IVAN BERGINC -ŠTRUKELJ- prvi preplezal severno steno Triglava

Ivan Berginc je po vseh doslej znanih virih, ki temeljijo na ustnem izročilu, prvi preplezal Severno triglavsko steno v skrajnem vzhodnem delu. Rojen je bil 20. aprila 1867, umrl pa nasilne smrti 24. marca 1926. Ivan Berginc je bil kmet in velik ljubitelj gora. Trentarju vodništvo ni bil poklic, ampak le priložnostni zaslužek in prboljšek, ki mu ga je iz bogate bisage primaknil gospod iz mesta. Redki viri govore o tem, da je bil med Kugyjevim vodniki najbolj tih in samotarski. Pretežna večina virov, ki sodijo v Triglavsko kroniko za letnico vzpona omenja letnico 1890. Ivan Berginc je ostal kmet vse do tragične smrti 24. maja 1926.

BORIS MLEKUŽ- gorski vodnik, gorski reševalec

Boris Mlekuž rojen 11. maja 1952 v Mariboru. Že od rojstva je rad zahajal v hribe. Mnogi smo ga poznali kot gorskega vodnika, smučarskega vaditelja in gorskega reševalca. Njegovo prekratko življnjsko pot je prekinila nesreča pri vaji gorskih reševalcev 10. junija 1997 na Okrešlju.

STANKA KOMAC-ŠRAJ- slikarka

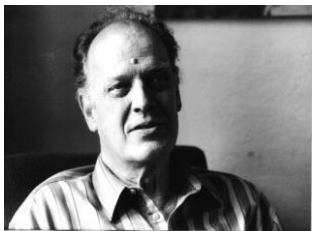
Stanka Komac-Šraj je rojena 10.novembra 1920 v Bovcu. Dokončala je petletno umetno-obrtno šolo v Gorici, študirala nato slikarstvo v Benetkah, ga med vojno prekinila in nadaljevala po osvoboditvi na novo ustanovljeni likovni akademiji v Ljubljani. Diplomirala je leta 1949 in se istega leta zaposlila kot likovni pedagog v Postojni, kjer je poučevala 30 let. Prvo samostojno rzstavo je imela 1950. leta v kulturnem domu v Postojni, pred leti pa še v gimnaziji. Na skupinskih razstavah je sodelovala skupaj s

primorskimi likovnimi umetnicami v Slovenj Gradcu in Ragaški Slatini ter na dveh mednarodnih razstavah žensk v Piranu. Udeležila se je tudi slikarske kolonije v Bovcu in v okviru kolonije tudi razstavljala. Stanka še danes slika.

AMBROŽ ČOPI- skladatelj, pedagog

Ambrož Čopi je predstavnik mlajše slovenske skladateljske generacije. Rodil se je v Bovcu leta 1973. Po končani srednji glasbeni šoli v Ljubljani je vpisal študij kompozicije na Akademiji za glasbo v Ljubljani je diplomiral z odliko. Plod dogoletnega sodelovanja z APZ Tone Tomšič je 1998. leta izdana zgoščenka *Lirični akvareli* z avtorskimi skladbami. V Bovcu je leta 1992 ustanovil Komorni zbor *Iskra*, enega najboljših ženskih sestavov v Sloveniji, in ga vodil do leta 2001. Trenutno je umetniški vodja Komornega zbora *Nova Gorica* in *Mešanega pevskega zbora OBALA* ter pedagog na Umetniški gimnaziji Koper. Njegovi zbori se uvrščajo v sam vrh slovenskega zborovskega petja, kar dokazujejo zlate plakete in prva mesta z domačih in tujih tekmovanj. Za svoje interpretacije pa je prejel številne posebne nagrade.

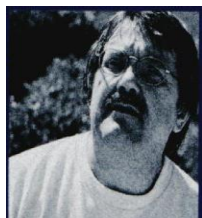
DANIJEL- DANE ŠKERL- skladatelj in profesor

Dane Škerl, rojen 26. avgusta 1931 v Ljubljani. Maturiral je na klasični gimnaziji v Ljubljani leta 1950, diplomiral na Akademiji za glasbo leta 1952. Dane Škerl je bil gorski vodnik in 50 let neprekinjeno član Planinskega društva. Dvaintrideset let je bil aktivni član GRS. Od leta 1971 je vodil Moški pevski zbor *Trenta*. Bil je član društva *Ars Bovec*. Dobil je številna priznanja, je tudi nagrajenec Prešernovega sklada in zaslužni profesor Univerze v Ljubljani. Dane Škerl je postal častni član občine Bovec (utemeljitev: izjemna glasbena ustvarjalnost, vodja zborovskega petja, mentorstvo, gornišтво in druge družbene aktivnosti). Umrl je 4. maja 2002.

ITA RINA- filmska igralka

Ita Rina (Kravanja Ida), rojena 7. julija 1907, je prva Slovenka, ki ji je uspelo prebiti se v evropski filmski vrh. Za kratek čas je zablestela v zvezdniškem sijaju. Brez igralskih izkušenj se je odpravila v filmsko meko Berlin, kjer je statirala, igrala majhne vloge in se učila igralskega poklica. S filmoma *Erotikon* in *Obešenjakova Tončka* je zaslovela in si zagotovila trajno mesto v zgodovini filmske umetnosti. V svoji domovini je bila zelo priljubljena. Portretirali so jo slavni slikarji, glasbeniki so ji posvečali pesmi, kinematografski podjetniki in njeni oboževalci so ji prirejali sprejeme in srečanja s časopisnimi poročevalci, ki so zvesto sledili njeni filmski karieri. Zadnjič je nastopala leta 1960 v filmu "Vojna" Veljka Bujalića. Umrla je 10. maja 1979 v Budvi, Črna gora.

MARJAN BEVK- gledališki režiser Marjan Bevk se je rodil 19.marca 1952 v Čezsoči pri Bovcu, kjer je tudi končal osnovno šolo. V Ljubljani je zaključil klasično gimnazijo, leta 1976 pa končal AGRFT. Zaključil je tudi tri letnike študija na oddelku dramaturgija. Od leta 1982 pa ima Marjan Bevk status samostojnega ustvarjalca v kulturi. Kot svobodni umetnik se pojavlja v slovenskih profesionalnih in amaterskih gledališčih. Veliko zaslug ima pri umetniškem vzponu Beneškega gledališča, ki je z njegovo pomočjo pridobilo na strokovni izraznosti. Zrežiral je približno 90 gledaliških predstav, več radijskih iger za RTV Novi Sad in Ljubljana in več lutkovnih predstav. Režiral je v Sloveniji, Vojvodini, Hrvaški, Madžarski, Češki, Italiji, Avstriji. Lepe uspehe so doživele njegove komorne predstave. Je mentor gledaliških skupin v zamejstvu (predvsem Benečija). Velik uspeh je dosegel s komedijami v produkciji Španskih borcev: Mož moje žene, Ljubimec najine žene, Iščem moža s kulturo srca. Za svoja dela je prejel več priznanj tako v Sloveniji kot v bivši Jugoslaviji. Pri Marjanu Bevku je posebej opaziti poudarjeno skrb za slovenski jezik, predvsem za njegovo izgovorjavo in zvočno podobo.

MIHAEL ŠTRUKELJ- gradbenik, strokovnjak za mostove
Mihael Štrukelj se je rodil 3. avgusta 1851 v Logu pod Mangartom. Šolal se je v Gorici, kjer je l.1869 maturiral kot odličnjak na tamkajšnji realki. Leta 1874 je doštudiral na Dunaju gradbeništvo, čeprav je vmes služil vojaški rok. Kot gradbeni inženir je služboval na Dunaju in v Gradcu, projektiral je veliko halo Južne železnice v Trstu, uveljavil pa se je že tudi v mostogradnji. Leta 1879 se je podal na Finsko, kjer je postal predavatelj temeljnih gradbeniških predmetov. Prevezel je tamkajšnje državljanstvo, ustvaril družino in napredoval vzporedno z razvojem te stroke. Leta 1896 je postal profesor na politehnikih v Helsinkih, l.1908 pa univerzitetni profesor na novoustanovljeni helsinški tehniški šoli. Upokojil se je l.1913, umrl pa deset let kasneje, 2. marca 1923 v Helsinkih, kjer je tudi pokopan.

BORUT ŠULIN- modni oblikovalec

Modni oblikovalec Borut Šulin je končal srednjo šolo za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani leta 1986. Po večletni praksi doma in izpopolnjevanju v tujini je postopoma razvil lasten oblikovalski slog in se uvrstil v najvišji kakovostni razred slovenskih modnih kreatorjev.

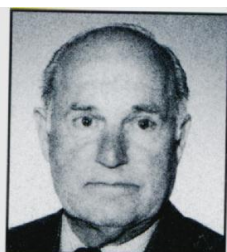
VLASTA TEREZIJA KOMAC- zbirateljica, pisateljica

Vlasta Komac, rojena 21. aprila 1948 v Bovcu je zbirateljica in zapisovalka bovških ljudskih pravljic, pesmi in običajev. Najprej je izdala zbirko pesmi "Čez Boko gre čeča", in dve leti kasneje še zbirko legend in pripovedk "Na Klužah tice strašijo". V kratkem naj bi izšla še njena tretja knjiga, prava etnološka zakladnica Bovške z naslovom "Zakladnica bovške preteklosti".

DARINKA KRAVANJA- PIRC- prva bovška šoferka

Darinka Kravanja- Pirc je 92-letnica, ki jo pozna prav vsak Bovčan. Gospa je živi potujoči leksikon, kot ji mnogi domačini radi pravimo. Zakaj? Zato, ker ONA vse ve. Pozna vse zgodbe, vse rodove, zelo je ambiciozna in zelo dober spomin ima. Darinka je obiskovala osnovno šolo v treh jezikih, rada poje, bere in še raje se pohvali s šoferskim izpitom iz leta 1932. Bila je prva ženska šoferka na Bovškem. Redno obiskuje kulturne prireditve in je prav prijazna žena, na katero se obrača mlado in staro.

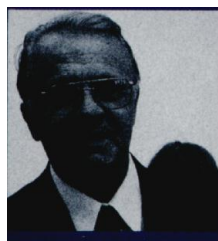
ANDREJ STERGULC- prvi župan občine Bovec v samostojni Sloveniji

Andrej Stergulc se je rodil 14. marca 1927 v ugledni družini sredi bovškega trga. Dolga leta svojega življenja je iskal in zbiral gradivo za zgodovino Bovške in dobil veliko fotografij, dokumentov in podatkov, ki bodo bogatile vedenje o naši preteklosti prihajajočim rodovom. Bil je ustanovni član društva Ars Bovec, dolgoletni tajnik TD Bovec in zaradi svoje priljubljenosti pri ljudeh prepričljivo izvoljen za prvega bovškega župana v samostojni Sloveniji. Zaradi prezgodnje smrti ni mogel objaviti raziskovalnega zgodovinskega dela.

FERDINAND KRAVANJA - Ferdo

Ni ga Bovčana, ki ne bi poznal vedno vedrega Ferda. Ferdinand Kravanja, rojen 19. januarja 1917 v Hambornu (Nemčija), vojak v Afriki, redni udeleženec maratona " tri srca", redni udeleženec teka na smučeh v zamejstvu, član planinskega društva in priznan markacist, življenjski član gasilskega društva Bovec, redni udeleženec pohoda na Golobar, prvak v fračarijadi, vedno nasmejan žičničar, oseba z veliko karizme in energije. Umrl je 12.maja 2000.

VASJA KLAVORA-zdravnik, zgodovinar

Prim. Dr. Vasja Klavora je v javnosti poznan predvsem kot odličen kirurg. Svojo poklicno in javno družbeno delo je posvetil zdravstvu na Goriškem. Zadnjih dvajset let je svoj prosti čas preživel na Bovškem kot aktiven gorski reševalec, planinec in ljubiteljski fotograf. V tem času je proučil domala vso literaturo o bojih na Bovškem med 1.svetovno vojno in zbiral o tempodatke na terenu; tako je nastala njegova knjiga »Plavi križ«.

..... **in še veliko več jih je....**

Podmladek od tu dalje

Podmladkove akcije na temo iz naloge:

- ◆ Podmladek je poslal pismo Čebelarški družini Tolmin s prošnjo, naj razstavi svoje gradivo o čebelarstvu tudi na Bovškem. Lepo bi bilo, da bi kdo raziskal zgodovino čebelarstva na Bovškem. V sodelovanju z Renejem bo to lahko zelo dobra turistična popestritev.
- ◆ Čebelarje bomo z vabilom oz. dopisom spodbudili, da bolj agresivno nastopajo s svojimi izdelki na tržišču, še posebej na Bovškem.
- ◆ Podmladek bo v okviru krožka izdelal nekaj spominkov iz voska. Podmladek je namreč pobudnik organizacije natečaja za najboljši bovški spominek, ki bo vsako drugo leto.
- ◆ Reneju smo svetovali, da postavi table ob najbližjih mejnih prehodih (tako Italijani kot Avstrijci cenijo te vrste izdelkov).

Akcije na temo » So bili in so veliki ljudje«:

- ◆ Društvu SK Kanin, ki je organizator "Emavs" srečanja starodobnih smučarjev, bomo predlagali, naj pripravi razstavo Ferdinandu Kravanji - Ferdu ali se potruди odpreti spominsko sobo temu vsestranskemu športniku.
- ◆ Pisali smo tudi na RTV Slovenija za oddajo "Gore in ljudje", naj si pridejo ogledat drugo najtežjo plezalno steno na Bovškem in naj o tem posnamejo dokumentarno oddajo ter promovirajo našo lepo dolino.
- ◆ TD Bovec se bo potrudilo ponovno oživeti slikarsko kolonijo v Bovcu. Naslednja bo v letu 2004.
- ◆ Družino Stergulc bomo poprosili, da odprejo vrata v zakladnico, ki jo je ustvaril Andrej Stergulc. Odprli naj bi muzej v njihovi hiši zaradi ugodne lege in zanimive zgodovine. Seveda bodo morale v to igro vstopiti mnoge druge institucije.
- ◆ TD Bovec se trudi, da bi odprl "Buško" sobo v Darinkini rojstni hiši, kjer bi bila na ogled razna orodja iz preteklosti, informacije in še kaj.
- ◆ Komaj čakamo, da izide knjiga Vlaste Komac. Založnik zadevo strašno zavlačuje, zato smo poslali dopise na vse institucije, ki lahko pri tem pomagajo.

Povzetek

V nalogi smo največ prostora namenili Reneju Čopiju in panjskim končnicam. Zakaj? Predvsem zato, ker Rene živi in ustvarja danes. Njegovo delo daje kraju kulturno, umetniško, zgodovinsko ter etnološko noto. Rene je izpeljal zelo drzen projekt in uspešen je. Rene je skromen človek, ki si ne želi slave, ampak želi dati Bovcu tisto, kar rabi - dušo. Zato menimo, da je prav on naš veliki človek, ki smo ga želeli predstaviti.

V nalogi pa tudi navržemo nekaj podatkov o drugih bolj ali manj znanih Bovčanih, ki so bili osnova našemu najtežjemu projektu doslej - koledar 2003 na temo " So bili in so veliki ljudje".

Udeležba na festivalu ni naš edini projekt. Ker želimo, da bi otroci na Bovškem čimprej dobili otroško igrišče, smo koledar prodajali, da zberemo denar. Gradivo oz. našo prvotno nalogo bomo tudi natisnili in zvezali ter ga dali knjižnici v Bovcu, Muzeju Tolmin, info Centru v Trenti. Tudi nalogo, s katero tekmuje na festivalu " Turizmu pomaga lastna glava" bomo posredovali knjižnici Bovec, šolski knjižnici, Tolminskemu muzeju, Info centru v Trenti.

Naše nadaljne delo bo bolj osveščevalne narave. Vsekakor želimo, da Bovška ostane lepa in neskrunjena. Vemo pa, da turistu lahko ponudimo še veliko več, če se bolj zazremo v preteklost in obudimo v življenje marsikaj zanimivega, kar je že utonilo v pozabo.

Viri

- Pogovor z Renejem Čopi
- Povzetek članka Mateje Kutin v Epicentru, letnik III, št.6, avgust 2002
- Katalog Čebelarski muzej v Radovljici, Radovljica 1980
- Ida Gnilšak, Pripovedi s panjev 2, Radovljica 1995
- H.Kropej, Poslikane panjske končnice, Mohorjeva založba, Celovec, 1990
- Članek pripravljen za Čopmarsko noč, Bovec 1985

Zahvale

Zahvaljujemo se sponzorjem za pomoč pri izvedbi naše naloge: Iskra Bovec d.o.o., Zavarovalnica Triglav d.d., Občina Bovec, TD Bovec, LTO Bovec.

Zahvaljujemo se vsem vprašanim, in nastopajočim še posebej Danilu Durjava, ki ni želel nastopati v naši nalogi. Srčno se zahvaljujemo lektorici Mariji Gaberšček, upokojeni učiteljici slovenskega jezika .

Zahvaljujemo se vsem, ki so kakorkoli prispevali k našemu projektu " So bili in so veliki ljudje na Bovškem".